

1. УВОД

Систем глаголских облика српског језика, па саобразно томе и глагола I врсте, врло је сложен. С обзиром на то да се број глагола који се појављују у народном говору и језику књижевности непрестано изнова обогаћује, свако ново истраживање потврђује тезу о сложености глаголског система и глаголских односа. Предмет нашег рада биће глаголи I врсте, односно њихови облици у књижевном делу писца Видосава Стевановића.

Циљ рада је, дакле, уочавање и анализа облика глагола I врсте, помоћу корпуса пронађеног у избору из књижевног рада једног писца. При том, семантичко–прагматичком анализом упоредићемо затечено стање са оним у књижевном језику, односно оним које доносе досадашња проучавања забележена у литератури коју смо користили. Циљ нам је, такође, и да уочимо, уколико постоје, глаголе I врсте које не налазимо у нормативним приручницима, или неке њихове специфичне облике.

С обзиром на то да је прва глаголска врста најразуђенија и најразнороднија, грађу није лако објединити. Грађу ћемо разврстати по глаголским облицима, а посебно ћемо издвајати оне глаголе и њихове облике који имају одређених специфичности. При том, у обзир ћемо узети само просте глаголске облике, у зависности од тога од које се основе граде, а примере ћемо поређати по лицима, ради боље прегледности

Наш рад ће се састојати из два дела. Најпре ћемо дати приказ глаголских врста у српском језику и објаснити однос правилности - неправилности, како бисмо лоцирали место глагола I врсте у глаголском систему. А затим, употребићемо ове теоријске поставке у анализи корпуса, што ће бити централни део нашег рада.

У ту сврху, користићемо се досадашњим истраживањима о глаголима I врсте (Михаило Стевановић, 1964: *Савремени српскохрватски језик*, Александар Белић, 1954: *Историја српског језика*), а затим поређењем са нормативним приручницима РМС¹ и *Правописом српскохрватског књижевног језика*² из 1960. године.

За проучавање облика глагола I врсте, одабрали смо неколико, можда и најрепрезентативнијих, језички па и тематски, прозних дела Видосава Стевановића. Корпус за анализу су дела: „Рефуз мртвак“ (1969)³, „Нишчи“ (1971), „Константин Горча“ (1971), „Периферијски змајеви“ (1978), „Царски рез“ (1984) „Тестамент“ (1986), „Љубавни круг“ (1988), „Снег у Атини“ (1992), „Острво Балкан“ (1993) и роману „На местима тужним“.

---

¹ Речник Матице српске

² У даљем тексту П 60

³ У даљем излагању примери ће бити обележени словом које означава књигу из које су узети, и то: Н - „Нишчи“, К - „Константин Горча“, Љ - „Љубавни круг“, Р - „Рефуз мртвак“, Т - „Тестамент“, О - „О местима тужним“, Ц - „Царски рез“, С - „Снег у Атини“, ОБ - „Острво Балкан“

С обзиром на говор писца и књижевно-стилске особине његових дела поћи ћемо од хипотезе да ће већи број примера бити аористу, имперфекту, а посебно глаголском прилогу прошлом у оним делима у којима доминира архаично - филозофски призвук казивања карактеристичан за овог писца. Такође, и тематско – мотивска, или композициона страна ових дела, имају понекад значајну улогу у заступљености појединих глаголских облика. Тако, с обзиром на то да су дела већином у првом лицу, доминира наратор, требало би да буде врло мали број примера у облику императива.

2. Теоријски део: ГЛАГОЛСКИ СИСТЕМ У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

2.1. Систем глаголских основа и глаголске врсте

Промена и груписање глагола знатно се разликује од промена других пунозначних и променљивих речи - **именица, придева, заменица, бројева**. Глаголи познају конјугацију, а именске речи дефлекцију.

„Речи са дефлекцијом, поред разлике у стварном значењу (број и род), имају у реченици обележавање односа једних речи према другим (или једних предмета мишљења према другим), а код глагола има увек сталан однос предикативности.“ (Белић 1999: 329).

Глаголски систем словенских језика претрпео је низ промена у односу на праиндоевропски. Једна од таквих измена тиче се тога да сваки глагол у свим словенским језицима има две основе – презентску и инфинитивну - око којих се групишу одређени глаголски облици.

Инфинитивна (аористна) основа већине глагола добија се одбијањем инфинитивног наставка **-ти**, али се код глагола I врсте најјасније разликује у првом лицу једине аориста (зато се зове инфинитивном или аористном основом), где се добија одбијањем наставка **-ох**: пасти – падох < пад- + -ох; рећи – рек-ох.

Презентска основа добија се у 1. лицу множине пошто се одбије наставак **-мо** : пећи – печемо < пече- + -мо; трести – тресемо трес- + -мо; ићи – идемо < иде- + -мо.

Оно што је новина и оригинална црта словенског глаголског система, у односу на праиндоевропски, је да две основе, иако се формално разликују, имају увек исту видску вредност: *зовем - звати, видим - видети, викнути - викнем*, односно имају увек исто значење. Међутим, у њиховим основама, као што видимо, долази до алтернација, које могу бити резултат језичко-историјских промена.

----- CEO RAD MOŽETE PREUZETI NA SAJTU -----

<http://www.maturskiradovi.net/eshop/>

**POGLEDAJTE VIDEO UPUTSTVO SA TE STRANICE I PORUČITE RAD
PUTEM ESHOPA , REGISTRACIJA JE OBAVEZNA.**

MOŽETE NAS KONTAKTIRATI NA E-MAIL: maturskiradovi.net@gmail.com